

Aan de slag met Verkuno!

Concept Lesbrief: **'Werken met portretten'** groepen 5/6 Noordenveld door Jelly van den Bosch, Roden 2019

Lesdoelen algemeen SLO	<p>Kerdoelen:</p> <p>54 De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren.</p> <p>55 De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.</p> <p>Algemeen</p> <p>Bespreking van de plannen: wat ga je maken en hoe ga je dat maken?</p> <p>Bespreking van het eigen product en werkproces en dat van groepsgenoten.</p> <p>Respect en waardering tonen voor het werk en de zinswijze van kunstenaars en anderen.</p> <p>Kerdoelen in relatie tot de opbouw van het les programma:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Leren ervaren wat bewust anders kijken is ofwel wat waarnemen is. <i>Toelichting: Kijken of zien is een van <u>de vijf klassieke zintuigen</u>. Waarnemen is bewust en met aandacht en met gebruik van de zintuigen in zich opnemen, constateren. De klassieke zintuigen zijn de zintuigen waarmee we bewuste waarnemingen kunnen doen. De vijf klassieke gewaarwordingen zijn (zoals benoemd door <u>Aristoteles</u>) <u>zien</u>, <u>horen</u>, <u>proeven</u>, <u>ruiken</u> en <u>voelen</u>.</i> 2. Bewust kijken, waarnemen, toepassen naar jezelf en naar anderen. 3. Bewust kijken, waarnemen, toepassen bij het tekenen van een (zelf)portret. <p>Visie van de kunstenaar:</p>
---------------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Om een goed figuratief portret te kunnen maken, zul je behalve het gericht werken met verf of krijt toch eerst kennis moeten maken met je model; je er in verdiepen. Het opent de aandacht voor de ander, voor de medemens. • Het ontmoeten van de ander vraagt ook een <i>kijken</i>, vraagt een écht leren kijken, (waarnemen, observeren). Dat kan je verdere leven alleen maar verrijken. Het helpt je bij het ontwikkelen van mensenkennis, het bewuster beleven van omgeving en natuur, etc.
Lesdoelen deze lessen Link met "Verkuno op reis"	Thema: Portretschilderen Procesmatig werken: oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren en reflecteren, de leerling als kunstenaar.
Rol leerkracht	De leerkracht stelt zich coachend op, het onderzoek en ontdekken van de leerling staat centraal.
Tijd	Deze lesbrieven behelst een breed pakket en een toegesneden pakket. <i>Het brede pakket is feitelijk een wenselijk doch niet verplicht voortraject op het toegesneden pakket.</i> Het brede pakket: Een biologieles over de 5 zintuigen Een taalles over 'wat is een interview'; het daadwerkelijk afnemen van een interview van een klasgenootje, een vragenlijstje voorbereiden (zoals: Wat is je lievelingskleur?, Wat is je lievelingseten?, Wat doe je het liefst na schooltijd?, enz.) en een verslagje van het interview maken. Het toegesneden pakket: Les 1: 70 min Les 2: 45 min Les 3: 70 min
Materialen	De film Werken met portretten door Jelly van den Bosch

1 Les	Organisatie/materialen/gereedschappen: Het filmpje van Jelly van den Bosch
-----------------	--

<p><u>Het maken van een fantasieportret.</u> 70 min</p>	<p>Materialen A4 wit papier (voor elk kind 1) Gekleurd papier. De kinderen mogen zelf de kleuren kiezen, bv. groen, blauw geel, oranje, paars. Alle kleuren zijn goed als het maar geen roze, crème of bruin is. Deze kleuren lijken teveel op de kleuren van het gezicht. Lijm Wasco</p> <p>Doel van deze les: Leerlingen weten wat zintuigen zijn. Leerlingen weten wat een portret is en hoe een portret gemaakt kan worden. Leerlingen weten dat goed kijken naar de ander de basis is voor het maken van een portret. Leerlingen ervaren dat ze met vrij eenvoudige middelen een portret kunnen maken.</p>
<p>Inleiding 10 min oriënteren</p>	<p>Voer met je leerlingen een gesprekje over wat zintuigen ook alweer zijn. Vraag vervolgens of ze weten wat een kunstenaar is en doet. Vraag vervolgens of ze weten wat een portret is en hoe dat gemaakt kan worden (denk aan schilderen, beeldhouwen, fotograferen, schrijven, etc.)</p>
<p>Kern 50 min onderzoeken</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Laat het filmpje zien van Jelly van den Bosch. Na afloop vraag je: <ul style="list-style-type: none"> • Wat valt je op? Laat kinderen vrij associëren. Alle antwoorden zijn goed. • In het filmpje worden een aantal moeilijke woorden genoemd: bv <i>en face</i> , <i>en profil</i> (uit het Frans, letterlijke betekenis: ‘van voren’ en ‘van terzijde’). Deze woorden worden expres gebruikt in het filmpje omdat ze een relatie hebben met portrettekenen. Bespreek deze woorden, de betekenis ervan en laat de kinderen benoemen waarom deze begrippen specifiek bij portretschilderen genoemd worden. Immers: van een huis of een boom zeg je niet dat je die <i>en profil</i> bekijkt. Alleen bij het maken van portretten worden deze begrippen gebruikt. • Vraag aan de leerlingen: waarmee is Jelly begonnen met het maken van het portret en waarom zou ze dat doen? Toelichting: op de film begint Jelly met een schets van de haren (een grijze kleurvlek van de haarmassa). Met als doel dat het de omlijsting is van het gezicht waarbinnen alle andere gezichtsonderdelen zich dan moeten bevinden. ➤ Opdracht: Maak een fantasieportret met behulp van gekleurd papier. Scheur eerst een stuk papier in de vorm van de haren (weet je nog hoe Jelly het deed). Dit mag ook bestaan uit meerdere kleine stukjes gescheurd papier. Dat mogen de kinderen zelf bepalen. Er kunnen

	<p>ook stukjes papier over elkaar geplakt worden. Plak het gescheurde papier op het witte vel papier. Vervolgens scheur en plak je met een andere kleur het papier voor het gezicht en de hals. Scheur en plak daarna in weer een andere kleur een stuk voor de kleding. Tekening met Wasco ogen, neus en mond in het gezicht. (Opzet van deze werkvorm is om op een laagdrempelige wijze een springplank te maken naar de volgende opdrachten.)</p>
<p>Afsluiting 10 min Reflecteren</p>	<p>Hang of leg de portretten van alle leerlingen bij elkaar. Kijk met elkaar naar wat er gemaakt is. Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Had je al eens op deze manier een portret gemaakt en wat vond je ervan? • Hoe was het om te beginnen met de haren?

<p>2 Les Het maken van een portretschets. 45 min</p>	<p>Organisatie/materialen/gereedschappen: A4 of A3 formaat wit papier voor alle leerlingen Houtskool Wasco Tip: om de tekening na afloop te fixeren kun je haarlak gebruiken.</p> <p>Doel van deze les: Leerlingen ontwikkelen hun waarnemingsvermogen. Leerlingen leren nauwkeurig en bewust kijken. Leerlingen intensiveren hun zintuigbeleving. Leerlingen ervaren hoe het is om een portretschets te maken van een ander.</p>
<p>Inleiding 10 min oriënteren</p>	<p>Kijkoefening: Vraag of één van de leerlingen even de gang op wil gaan staan (uit het zicht van de andere leerlingen). Zeg dat de leerling op een teken van jou weer binnen mag komen. Als de leerling op de gang staat, vraag dan aan de klas wat voor kleren die leerling aan heeft (soort, kleur, patronen, materiaal), wat voor schoenen, welke kleur haar, wel of niet een bril. Laat de leerlingen proberen om zo goed mogelijk een beschrijving te geven. Schrijf dit op het bord of laat de kinderen het eerst zelf opschrijven en verzamel de gegevens daarna op het bord. Roep de leerling binnen en check de uitkomst. Hebben de leerlingen goed gekeken?</p>

	Doe de oefening nog een keer met een andere leerling. Geef 1 minuut de tijd om goed te kijken. Schrijf weer op wat er waargenomen is. Laat de leerling weer binnen komen en check of de anderen nu bewuster hebben gekeken.
Kern 30 min onderzoeken schetsen	Opdracht: Laat de leerlingen in tweetallen tegenover elkaar zitten. Geef hen allebei een vel wit papier en houtskool. <ul style="list-style-type: none"> • Maak een schets van degene die tegenover je zit. Denk aan les 1. Begin ook hier weer met de haren. • Schets eerst heel licht het hele portret. Druk daartoe heel licht op het houtskool. Als je het hele gezicht geschetst hebt, kun je hier en daar het houtskool wat zwaarder op het papier zetten, zodat het donkerder wordt. • Maak wat het donkerst is tenslotte donkerder met Wasco. Dat kan een trui zijn of het haar of... • Als de schets klaar is, schrijf dan onderaan de naam van de kunstenaar en de geportretteerde. Dus bv: Marietje door Pietje. • Toelichting: de opzet van deze werkvorm is om eerst nog de kleurproblematiek uit te sluiten. Schilderen met kleur is een volgende stap. • Tip: Om de oefening nog een keer te doen of als leerlingen eerder klaar zijn kunnen ook tweetallen gewisseld worden.
Afsluiting tweede les 5 min Evalueren	Leg tot slot de tekeningen weer bij elkaar. Vraag: <ul style="list-style-type: none"> • Hoe was het om met houtskool en Wasco te werken? • Hoe was het om een portretschets te maken met houtskool? • Hoe was het om nu extra goed naar je klasgenoot te kijken?

3 Les (1) <u>Het maken van een zelfportret (ofwel</u>	Organisatie/materialen/gereedschappen: A4 of A3 formaat Extra stevig wit papier. (bij voorkeur 200 grams) Dekkende verf in de kleuren rood, blauw, geel en wit. Schoteltje
---	--

<p>een 'analoge selfie' 70 min</p>	<p>Platte kwasten Waterpotjes Verflappen</p> <p>Vooraf: Spiegels: verzamel spiegels of vraag leerlingen om een spiegeltje van huis mee te nemen (waar je jezelf goed in kunt zien) Lukt het niet om voldoende spiegels te verzamelen, laat dan de opdracht in kleine groepjes doen.</p> <p>Doel van deze les: De leerlingen maken kennis met het mengen van kleuren. De leerlingen ervaren hoe het is om een zelfportret (ofwel een 'analoge selfie') te maken.</p>
<p>Inleiding 10 min oriënteren</p>	<p>Bespreek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De vorige les hebben jullie een portretschets gemaakt van een ander. In deze les gaan jullie een selfie maken met verf. Ofwel een zelfportret (ofwel een analoge selfie!) Vandaag ben je dus zelf het onderwerp! • Vraag: wie weet wat analoog is? (analoog versus digitaal) • Natuurlijk beginnen jullie weer met de haren. • Wat zijn de primaire kleuren? (namelijk rood, blauw en geel) Alle andere kleuren zijn mengkleuren. Menging van kleuren is heel belangrijk bij schilderen. • Vandaag maken we een begin met het leren mengen van kleuren. Dat betekent dat je twee van de drie primaire kleuren kiest en samen met wit gaat schilderen. Ontdek hoeveel mengingen / kleurtinten je hier wel niet mee kunt maken. Dat noemen we monochroom schilderen. (De menging van de twee primaire kleuren is nl. de kleur waar je vanuit gaat. Daarom heet het monochroom.) • Opdracht: Hoe gaat nou jou zelfportret eruit zien als je kiest voor blauw en rood? En als je kiest voor rood en geel? En voor geel en blauw? Laat de leerlingen een proefje maken met het mengen van die drie duo's. (Wit komt later) • Kan het een realistisch portret worden? Nee dus. •
<p>Kern 45 min onderzoeken verbeelden</p>	<p>Zelfportret maken in monochroom:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kies twee van de drie primaire kleuren. • Samen met wit mag je de kleuren mengen in zoveel mogelijk verschillende tinten. • Pak je spiegel erbij en maak hiermee een zelfportret.
<p>Afsluiting</p>	

<p>15 min Reflecteren</p>	<p>Groepsproduct maken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maak een klassenfoto door op een groot karton de 'analoge selfies' van de leerlingen bij elkaar te plakken. Hang het op een mooie plek in de klas. • Terugblik op alle lessen.
--------------------------------------	--